

АКАДЕМИК АРКАДИЙ ВАСИЛИЕВИЧ СОКОЛОВ – ПАНОРАМА НА РАВНОСМЕТКАТА

(Издания, посветени на 80-годишнината на учения – енциклопедист:
хипертекстова база от данни – пролегомени
и сборник от очерци на учени за персоналията)

Проф. д.п.н. Александра Куманова

Соколов, А. В. Ретроспектива-80 : сб. науч. тр. : в 3 т. / Мин-во культуры РФ. С.-Петербург. гос. ун-т культуры и искусств ; Науч. ред. С. А. Басов. – СПб. : Изд-во СПбГУКИ, 2014. – Посв. 95-летию СПбГУКИ.

Том 1: Библиотечно-информационная школа. – 514 с. : с фотогр.

Том 2: Философия информации и социология информационного общества. – 446 с. : с фотогр.

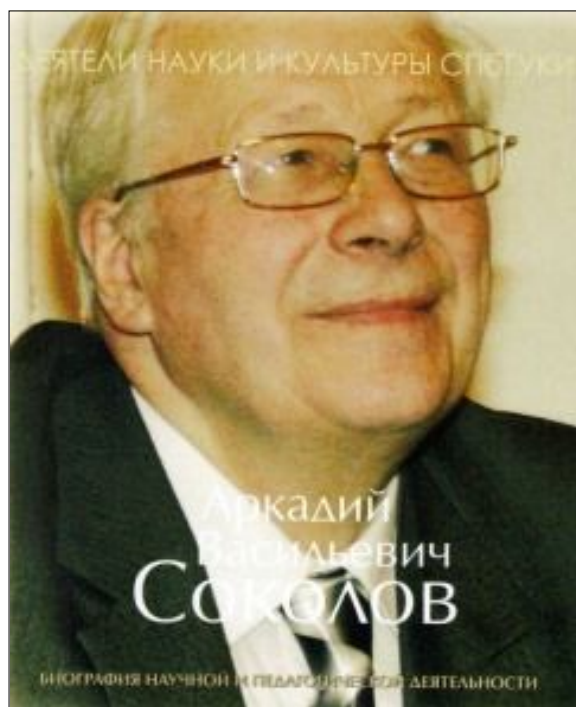
Том 3: Книжность – гуманистический оплот нации. – 480 с. : с фотогр. [Р-80]

Аркадий Васильевич Соколов [: сб. очерков ученых о персоналии] : биогр. науч. и пед. деятельности / Мин-во культуры РФ. С.-Петербург. гос. ун-т культуры и искусств ; Под общ. ред. В. П. Леонова ; Ред.-сост. А. С. Крымская. – СПб. : Изд-во СПбГУКИ, 2014. – 36 с. : с фотогр. – (Сер. „Деятели науки и культуры СПбГУКИ“ / Редкол.: А. Ю. Русаков (гл. ред.) и др. ; вып. 1)¹. [АВС]

Exegi monumentum aere perennius.

Horatius²

Видният руски учен – енциклопедист и хуманист, информатик, теоретик на социалната комуникация и проблемите на хуманизма и библиотеките в постмодерното информационно общество – професорът, докторът на педагогическите науки, заслужилият деятел на науката на Руската федерация, действителният член на Руската академия по естествени науки и Международната академия по информатизация при ООН Аркадий Васильевич Соколов (род. 10 февруари 1934 г.)³ през 2014 г. отбелязва своя 80-годишен юбилей.

Целта на настоящата публикация е да запознае българската академическа общност с цитираните в началото на този текст юбилейни издания [Р-80; АВС], посветени на 80-годишнината на учения.

Сборникът от научни трудове на А. В. Соколов „Ретроспектива-80“ има своята предистория в неговите биобиблиографски отчети „Ретроспектива-60“⁴, „Ретроспектива-70“⁵ и „Ретроспектива-75“⁶.

Докато предходните ретроспективи представляват публикации на избрани произведения на автора към съответните негови годишнини, то в хипертекстовата база от данни⁷ „Ретроспектива-80“ се наблюдава отказ от архивно-мемоарния жанр и се използват всички степени на свиването⁸ и разгръщането⁹ на информацията.

Подобен творчески подход към собственото научно творчество е изключително трудоемък и възплащаването му от А. В. Соколов говори за научна добросъвестност от най-висш порядък.

Пред нас е по същество не просто сборник от научни трудове, а пролегомени към творчеството на А. В. Соколов.

На него му се е наложило, за да възплъти идеята на трилогията „*Ретроспектива-80*”, да направи съдържателно редактиране, а понякога и да препише цели съчинения от предходните години. Така например са преработени отново разделите, които са посветени на дескрипторните информационно-търсещи системи (раздел 2.1), на интердисциплинарните обобщения и еволюцията на библиотечно-библиографската наука (раздел 3.1.3), на социалните функции и мисията на библиотечната и библиографската дейност (раздел 3.3.2)...

„*Ретроспектива-80*” изразява – обобщава А. В. Соколов – моето научно и професионално кредо на днешния ден, и аз съм готов да се подпиша под всеки нейн параграф, без да изключвам и тези, които носят дискуссионен характер” [Р-80, Т. 1, с. 11].

Ето краткото изложение на структурата на всеки един от томове на трилогията „*Ретроспектива-80*” [Р-80, Т. 1, с. 10].

Том 1 „*Библиотечно-информационна школа*” характеризира епохата на формиране на информатиката и Държавната система на научно-техническата информация на Русия. Катедрата по научна информация в Санкт-Петербургския държавен университет по култура и изкуства (*тогава*: Ленинградски държавен институт на културата), създадена през октомври 1967 г., е първата катедра от такъв род във вузовете на културата, положила началото на информатизацията на библиотечното образование. Опитът на разработката на концепцията „социална информатика” и метатеоретичните обобщения, основани на нея, до днес не са изгубили своята актуалност. Главите, посветени на библиотечната професиология и еволюцията на постсъветската библиотечна школа до началото на Болонския процес, логично се вписват в съдържанието на том 1, придавайки му относителна завършеност.

Том 2 „*Философия на информацията и социологията на информационното общество*” представлява изложение на две взаимосвързани, но цялостни концепции, посветени на същността

на информацията и информационното общество. Тези концепции включват структурата на науките за информацията и систематизацията на концепциите за информационното общество, които е целесъобразно да се използват в учебния процес на хуманитарните вузове. Предложените интерпретации на информацията и информационното общество са нетривиални и могат да служат за предмет на научни дискусии.

Том 3 „*Книжовността – хуманистична опора на нацията*” е приемствено свързан с резултатите на предходната научна дейност, отразена в „ретроспективите” от предходните години, и приважда към резултатите на най-новите изследвания от последните пет години. Тук са представени: теорията и историята на библиографознанието; руската интелигенция и библиотечната интелигенция като нейна съставна част; социално-културната дейност в епохата на глобалната техногенна цивилизация; понятието „хуманизъм”, историческите пътища на неговото развитие и типове хуманизъм; библиотечният хуманизъм и хуманистическата мисия на книжовността в Русия. На финала на тома е изведен проблемно-постановъчният параграф 5.6, посветен на обосноваването на книжовността като хуманистична опора на нацията.

От изложеното се вижда, че творчеството на А. В. Соколов обхваща цели науки, свързаните с тях научно-практически комплекси, което рисува ролята на учения в качеството на идеолог не само на петербургската школа на информатизацията на библиотеките и информационните центрове, но и в качеството на лидер в областта на информационно-комуникативните изследвания както в Русия, така и извън пределите ѝ.

Всеки том на „*Ретроспектива-80*” е финализиран от Библиографски списък на основните публикации на А. В. Соколов, подредени в хронологичен ред [Р-80, Т. 1, с. 487–506: 253 ном. назв.; Р-80, Т. 2, с. 440–451: 51 ном. назв.; Р-80, Т. 3, с. 465–474: 156 ном. назв.]. Това като цяло са 460 ном. назв., а А. В. Соколов съобщава в Преамбулата към Том 1 на „*Ретроспектива-80*”, че към 2012 г. неговият автобиблиографски списък съдържа повече от 570 ном. назв. [Р-80, Т. 1, с. 8].

Можем само да съжаляваме, че в „*Ретроспектива-80*” не са включени над 110 названия от публикациите на А. В. Соколов, както и за това, че в обсега на изданието не попадат преведените на английски, немски, чешки, испански и други

езици. Подобно съжаление следва да се изкаже и за отсъствието на съответни показалци към трилогията на А. В. Соколов. Такива е желателно да има в едно бъдещо издание на труда – предметен, именован, географски... От показалци се нуждае и вторично-документалният апарат към изданието...

Особено ценен в методологическо отношение е Том I на „*Ретроспектива-80*” и към изданието като цяло – „*Диалогът на Автора и Научния редактор*” [Р-80, Т. 1, с. 7–14].

Със същия статус е и Послесловието на изданието – „*Меморандумът на Научния редактор*”. Ето едно от обобщенията на С. А. Басов: „внимателният читател обезателно ще забележи червената нишка, преминаваща през всички глави на „*Ретроспективата*”. Тази нишка е обозначена от фундаменталните категории „Информация – Книжовност – Човечност”. Именно тези категории се намират в центъра на внимание на професор А. В. Соколов и предопределят актуалността на резултатите на неговата научноизследователска дейност, което „трябва да се помни” [Р-80, Т. 1, с. 457–458].

Изданието „*Ретроспектива-80*” е адресирано до студентите и преподавателите на вузовете на културата, а също до специалистите в областта на библиотечното дело, библиографията и информационното търсене. То може да бъде използвано и в качеството на учебно пособие в библиотечно-информационната магистратура, докторантура и за повишаване на квалификацията на педагозите, библиотековедите и библиографовете.

Това издание е обърнато и към бъдещето – темите, които владеят ума на А. В. Соколов са: учебни пособия „*Магистърски интеграл*”, „*Социални комуникации*”, „*Библиофутурология*” [Р-80, Т. 1, с. 14]...

Плод на аналитико-синтетична обработка на цялото творчество на А. В. Соколов е неговата „*Ретроспектива-80*” – феномен, който следва да бъде изучаван, защото човечеството стои пред проблема как да уплътни и преосмисли своите натрупани в десетилетията информационни масиви. Чрез създаването на хипертекстови бази от данни – е отговорът на А. В. Соколов на този въпрос!

Своеобразна компенсация на отсъствието в „*Ретроспектива-80*” на традиционния от предходните ретроспективи раздел „*Друзей моих прекрасные черты*”¹⁰ или „*Взгляд со стороны*”¹¹ е публикацията на второто издание, описано в на-

чалото на настоящия текст [ABC]. В него около 30-тина учени – колеги, приятели и ученици – споделят свои мисли за личността, творчеството и приносите на А. В. Соколов. Сред авторите на очерците са В. П. Леонов, В. В. Брежнева, Р. С. Гиляревски, Ю. Н. Столяров, Я. Л. Шрайберг, В. Е. Триодин, Г. Ф. Гордукалова, М. Н. Колесникова...

Внимателното изучаване на тези текстове показва, че А. В. Соколов е не само притегателен с интелекта си за авторите на очерците. Неговата ярка дълбоко хуманна натура е лидер на информатизацията, сърце на школа в областта на библиотечната информатика, библиотекознание и библиографията на постмодерното информационно общество.

Чрез това издание се посочва, че ЛЮБОВТА е онтологичният корен на всяко професионално общество, на всяко творчество, и на научното в това число. Нейната ценност е абсолютна за творците на науката. Феноменът ѝ сближава плодотворите на науката, изкуството и философията.

Израз на това кредо на А. В. Соколов е привездането от него в качеството на епиграфи на стихове от своето поетично творчество, с които отваря всеки от томове на „*Ретроспектива-80*”:

*Родной Дворец библиотечный
На гордом невском берегу!
Будь милостив: включи мою строку
В истории твоей папирус бесконечный.*

[Р-80, Т. 1, с. 7];

*О, Информация! Случайный псевдоним
Чего-то, что уму непостижимо!
В чем суть твоя? Ты пламя или дым?
А может быть, всего лишь тень от дыма?*

[Р-80, Т. 2, с. 7];

*Пусть книжности бессмертный идеал
Объединит магическим кристаллом
Технократический финал
С гуманистическим началом.*

[Р-80, Т. 3, с. 7].

Чрез юбилейните издания – трилогията „*Ретроспектива-80*” и сборника от очерци на учени „*Аркадий Василиевич Соколов*” – пред нас израства паметник на живото и делото на академик Аркадий Василиевич Соколов, отдадени на науката и нейните сподвижници – сърцевината на школата на информатизацията с планетарно значение¹².

БЕЛЕЖКИ И ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

¹ Корицата на това издание е използвана в оформлението на настоящата публикация.

² Лат.: „Издигнах паметник, по-траен от медта.” – Хораций.

³ Описание на творческия феномен на учения и на една от последните му монографии *вж в публ.: Куманова, А. В. Аркада гуманизма : Когнитология творчества профессора А. В. Соколова и симметрия библиотеки – гуманизма (Корневые макропроблемы, или О том, сколько может вместить в себя человек) [: Рец. на кн.: Соколов, А. В. Библиотека и гуманизм : Миссия библиотеки в глобальной техногенной цивилизации : Моногр. – СПб. : Профессия ; М. : Гранд-Фаир : Межрегиональный библиотечный коллектор, 2012. – 400 с.] / Эпиграф: „Человечность – вот ноша, которую несет он” – Конфуций. // Библиосфера / ГПНТБ СО РАН (Новосибирск), 2013, N 1, с. 87–94. – Библиогр. информ.: <<http://www.spsl.nsc.ru/professionalam/bibliosfera/avtorskij-ukazatel>>. – Публ. и в: <<http://www.spsl.nsc.ru/win/Bibliosfera.htm>>.*

Срв. и: Куманова, А. В. Аркада гуманизма. // *Аркадий Васильевич Соколов* [: сб. очерков ученых о персоналии] : биогр. науч. и пед. деятельности / Мин-во культуры РФ. С.-Петербург. гос. ун-т культуры и искусств ; Под общ. ред. В. П. Леонова ; Ред.-сост. А. С. Крымская. – СПб., 2014, с. 14.

⁴ Соколов, А. В. Ретроспектива-60 [: Биобиблиографический отчет] : Тр. для библиотекарей и информатиков / Петерб. библ. о-во ; Науч. ред., вступ. С. А. Басов. – СПб. : Независимая Гуманитар. акад., 1994. – 466 с.

⁵ Соколов, А. В. Ретроспектива-70 : Биобиблиографический отчет / Петерб. библ. о-во ; Науч. ред., вступ. С. А. Басов. – СПб. : БАН, 2004. – 380 с. – Изд. осуществлено при поддержке Междунар. благотворительного фонда им. Д. С. Лихачева.

⁶ Соколов, А. В. Ретроспектива-75 : Биобиблиографический отчет / Петерб. библ. о-во ; Науч. ред., вступ. С. А. Басов. – СПб. : БАН, 2009. – 460 с.

⁷ Стандарты по библиотечно-информационной деятельности. – СПб., 2003, с. 311.

⁸ Рус.: свертывание (функция на познанието по А. В. Соколов).

„Свиването на информацията не е волна метафора, а термин, добре познат на библиотечно-библиографските и информационните работници... Под свиване на информацията се разбира аналитико-синтетичен процес, заключаващ се в подготовката на вторични документи, информиращи за формата и съдържанието на изходните първични документи. В зависимост от степента на свиване се различават: библиографско описание (максимално свиване), аотиране (ограничава се със съобщаването на тематиката на първичния документ), реферирание (съобщение за основните факти и концепции, които се съдържат в документа), конспектиране (минимална степен на свиване.” [Р-80, Т. 1, с. 8–9]. – *Вж: бел. 9.*

⁹ Рус.: развертывание (функция на познанието по А. В. Соколов). – *Вж: бел. 8.*

¹⁰ Рус.: „На приятелите ми прекрасните черти”. – Стихове на Б. А. Ахмадулина.

¹¹ Рус.: „Поглед отстраня”.

¹² Срв.: бел. 2.

ACADEMICIAN ARKADIY VALILIEVICH SOKOLOV –
PANORAMA OF THE BALANCE-SHEET

(Publications, dedicated to the 80th anniversary of the scientist-encyclopedist:
hypertext database – prolegomena and collection of sketches of scientists for personalia)

Prof. Alexandra Kumanova, Dr. Habil

Abstract

Review of the jubilee editions of academician A. V. Sokolov, considered in their dialectical unity: Sokolov, A. V. Retrospective-80 : coll. Sci. studies ; in 3 vols / Ministry of Culture of Russian Federation. Saint Petersburg State University of Culture and Arts ; Sci. Ed. S. A. Basov – Saint Petersburg, 2014.

Vol. 1: Library-Information School. – 514 p.

Vol. 2: Philosophy of the Information and Sociology of the Information Society. – 446 p.

Vol. 3: Book-learning – A Humanistic Protection of the Nation. – 480 p.

Arkadiy Vasilievich Sokolov [:collection of sketches of scientists for personalia] : / Ministry of Culture of Russian Federation. Saint Petersburg State University of Culture and Arts ; Chief Ed. V. P. Leonov ; Ed. Comp. A. S. Krimskaya. – Saint Petersburg, 2014. – 36 p.

Keywords: Arkadiy Vasilievich Sokolov – Retrospective-80 (2014) – Arkadiy Vasilievich Sokolov (2014) – review

